

การตีความมรรคมืองค์ ๘ ตามหลักหลังนวยุคสายกลาง :
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน

The Moderate Way of Hermeneutics in the Noble Eight Fold
Path: An Analytic, Appreciative and Applicative Stud

พระครูธรรมศาสนโฆสิต (ภิญโญ ปานดำรงค์)
Phrakhruthammasatkhosit (Pinyo Pandumrong)^๑

เมธา ทริมเทพาธิป Metha Harimtepathip^๒

กิริติ บุญเจือ Kirti Bunchua^๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ “มรรคมืองค์ ๘ สามารถตีความใหม่ด้วย กระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางได้หรือไม่” ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามที่ สนับสนุนว่ามรรคมืองค์ ๘ ไม่สามารถตีความเป็นหลังนวยุคสายกลางได้ มีเหตุผลสำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) มรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความตามตัวบทเท่านั้นเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคำสอน และเพื่ออ้างคำอธิบายตามอรรถกถาจารย์ที่เป็นที่ยอมรับแล้ว ๒) มรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความตาม ศัพท์บาลีที่เป็นตัวบทดั้งเดิมเท่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน และ ๓) มรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความ คำสอนเชิงวิทยาศาสตร์เท่านั้น เพื่อยกระดับความรู้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นระบบ ผู้วิจัยเห็นว่า มรรคมืองค์ ๘ สามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางได้ และวิจารณ์เหตุผล ของฝ่ายตรงข้ามว่า มีจุดอ่อนที่สำคัญดังนี้ ๑) พระไตรปิฎกมีการสังคายนา ตัวบทจึงมีการพัฒนา เมื่อตัวบทพัฒนา คำอธิบายมรรคมืองค์ ๘ ก็ย่อมพัฒนาต่อได้ ดังนั้น จึงไม่สามารถป้องกัน สัทธิธรรมปฏิรูปได้ นอกจากนี้ อรรถกถาจารย์เองก็ใช้วิธีทำความเข้าใจและอธิบายไปตามยุคสมัย ซึ่งต้องการการขยายความต่อสำหรับยุคปัจจุบัน ๒) มรรคมืองค์ ๘ ที่ตีความเป็นวิทยาศาสตร์แล้ว แต่ละมรรคหากต้องอิงเกณฑ์วิทยาศาสตร์ ก็จะมีสภาพไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงได้ แต่มรรคต้อง แน่นนอนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เพราะเป็นหลักการพื้นฐาน

คำสำคัญ: มรรคมืองค์ ๘, การตีความ, หลังนวยุค

^๑สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Philosophy and Ethics, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

^๒หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, Philosophy and Ethics, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

^๓ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, Philosophy and Ethics, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

Abstract

The objective of this study is to know: “Can the Noble Eightfold Path be interpreted by using the moderate postmodern paradigm?”. The research found out that the opponents who defended that the Noble Eightfold Path could not be interpreted as moderate postmodern, are supported by three clear cut reasons: 1) the Noble Eightfold Path must be interpreted only literally in order to observe the integrity of Buddha’s teaching and to remain faithful to the accepted exegesis; 2) the Noble Eightfold Path must be interpreted in line with the roots of the Pali original text to avoid confusion; and 3) the Noble Eightfold Path must be interpreted to conform with the science scopes in order to raise awareness of practicing systematically. The researcher is of the opinion that can the Noble Eightfold Path be interpreted by using the moderate postmodern paradigm and discovered because some weaknesses in the opponents’ reason, such as 1) The Tipitaka text had been revised by several councils, the context of Noble Eightfold Path underwent development accordingly together with the interpretations, by which the reform is unavoidable. In addition, the exegetes used their contemporary method to make clear, and described the Noble Eightfold Path update in their times so as to open the way to the more advanced exegesis at present, 2) the Noble Eightfold Path that had been interpreted scientifically suffered the criteria based on science, because, the criteria of science could change but the Noble Eightfold Path which is a basic principle of Buddhism could not change.

Keywords: the Noble Eight Fold Path, Hermeneutics, Postmodern

๑. บทนำ

ความเป็นมาของงานวิจัยนี้ หมายถึง ความเป็นมาของผู้วิจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาบรรคมืองค์ ๘ โดยตรง จากข้อสงสัยที่ว่า “บรรคมืองค์ ๘ สามารถนำไปสู่ความสุขอันแท้จริงได้หรือไม่” ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นตั้งแต่ได้อุปสมบทและมีการแสวงหาคำตอบเรื่อยมา แต่คำตอบที่ได้รับมีทั้งสมหวังและผิดหวัง มาโดยตลอด จนกระทั่งผู้วิจัยได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

คำตอบที่ได้รับจากการศึกษาปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง สามารถแก้ข้อสงสัยและความผิดหวังจากประสบการณ์ในอดีตได้ เมื่อนำเรื่องกระบวนการตรรกะไปตีความพระไตรปิฎก ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิตกับปัญหาที่เกิดขึ้นของผู้วิจัย ซึ่งก็คือเรื่องบรรคมืองค์ ๘ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำงานวิจัยเรื่อง “การตีความบรรคมืองค์แปดตามหลักหลังนวยุค : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน” เพื่อตอบข้อข้องใจถึงปัญหาต่างๆ ในระดับปริญญาเอกนี้

ความสำคัญของปัญหาเกิดจากแนวคิดที่สนับสนุนว่าบรรคมืองค์ ๘ ไม่สามารถตีความเป็นหลังนวยุคสายกลางได้ ทั้งยังมีเหตุผลสนับสนุนอย่างแข็งขันว่า

๑. บรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความตามตัวบทเท่านั้น เพราะเป็นธรรมเนียมเดิมของเถรวาท ที่ต้องการรักษาความบริสุทธิ์ของคำสอนเพื่อไม่ให้เกิดสังฆธรรมปฏิรูป และเพื่อธำรงคำอธิบายคำตามอรรถกถาจารย์ที่เป็นที่ยอมรับแล้ว

๒. บรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความตามศัพท์บาลีที่เป็นภาษาเริ่มต้นของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ถ้าตีความตามศัพท์ที่เป็นคำแปลในภาษาอื่นจะทำให้เกิดความสับสน

๓. บรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความคำสอนเป็นวิทยาศาสตร์เท่านั้น เพื่อยกระดับความรู้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นระบบ และเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์หันกลับมานับถือศาสนา

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยกลับมีความคิดเห็นตรงกันข้ามว่า การตีความดังกล่าว ยังมีจุดอ่อนที่สามารถโต้แย้งได้ในทุกประเด็น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงจูงใจสำคัญในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การตีความบรรคมืองค์แปดตามหลักหลังนวยุค : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าบรรคมืองค์ ๘ สามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนการตรรกะหลังนวยุคได้อย่างสมเหตุสมผล

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อพิสูจน์ว่า บรรคมืองค์ ๘ สามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนการตรรกะหลังนวยุคได้

๒. เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ใหม่

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ด้วยวิธีถกปัญหา (discursive research) โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบรรคมืองค์ ๘

๒. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการตรรกะ ๕

๓. ศึกษาแนวคิดที่สนับสนุนว่า มรรคมืองค์ ๘ สามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนการค้นหาล้างนวลได้

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้ มีการดำเนินการศึกษาตำราและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. เอกสารปฐมภูมิ (primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎก และอรรถกถาของพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย

๒. เอกสารทุติยภูมิ (secondary source) ได้แก่ ตำราและเอกสารทางวิชาการ

๓. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ

๔. เรียบเรียงข้อมูล

๕. สังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วด้วยวิธีการวิจัยเชิงปรัชญา อันได้แก่ วิชาวิธี (dialectic) และวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (discursive) วิชาวิธี คือ การตั้งคำถามที่อาจตอบได้ หลายคำตอบที่เป็นไปได้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คือ การรับฟังเหตุผลที่สนับสนุน แต่ละคำตอบ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากการประนีประนอมทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่าย

๖. สรุปผลการวิจัย

๖.๑ เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามที่สนับสนุนว่ามรรคมืองค์ ๘ ไม่สามารถตีความเป็นหลังนวลได้เลย มีเหตุผลสำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) มรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความตามตัวบทเท่านั้น เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคำสอน และเพื่ออ้างคำอธิบายคำตามอรรถกถาจารย์ที่เป็นที่ยอมรับแล้ว

๒) มรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความตามศัพท์บาลีที่เป็นภาษาศาสนาพุทธเท่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

๓) มรรคมืองค์ ๘ ต้องตีความคำสอนเป็นวิทยาศาสตร์เท่านั้น เพื่อยกระดับความรู้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นระบบ เพราะวิทยาศาสตร์เป็นความรู้ที่ถูกพิสูจน์ยอมรับอย่างเป็นทางการ ดังที่ ออกุส กงต์ (August Comte) ได้เสนอไว้ว่า ความรู้มนุษย์ที่ควรบรรลุถึง ได้แก่ ขั้นปฏิฐาน (positive stage) อันวิธีการวิทยาศาสตร์รับรองซึ่งไม่สนใจให้คำตอบเกี่ยวกับมูลเหตุสุดท้าย (ultimate origins) หรืออำนาจที่เข้าถึงไม่ได้ ตลอดจนจุดมุ่งหมายสุดท้าย (final purposes) แต่เราสามารถบรรลุถึง การบรรยายถึงความสัมพันธ์ที่สังเกตได้ระหว่างปรากฏการณ์^๔

๖.๒ ผู้วิจัยวิจารณ์เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามว่า มีจุดอ่อนที่สำคัญดังนี้

๑) พระไตรปิฎกมีการสังคายนาตัวบทจึงมีการเปลี่ยน จากภาษาที่พระพุทธรองค์ทรงใช้จริงมาเป็นภาษาบาลีตามที่สังคายนาใช้ เมื่อตัวบทเปลี่ยน คำอธิบายมรรคมืองค์ ๘ ก็ย่อมเปลี่ยน โดยไม่เปลี่ยนสารัตถะและเป้าหมาย ดังนั้น จึงไม่สามารถป้องกันสัทธรรมปฏิรูปได้ นอกจากนี้ อรรถกถาจารย์เองก็ใช้วิธีทำความเข้าใจและอธิบายไปตามยุคสมัย ซึ่งต้องการการขยายความสำหรับยุคปัจจุบัน

๒) มรรคมืองค์ ๘ ที่ตีความเป็นวิทยาศาสตร์แล้ว แต่ละมรรคต้องอิงเกณฑ์

^๔ Peter Halfpenny, *Positivism and sociology : explaining social life*, (London: George Allen & Unwin, 1982), p. 14.

วิทยาศาสตร์ ซึ่งเกณฑ์วิทยาศาสตร์เปลี่ยนแปลงได้^๕ แต่มรรคเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เพราะเป็นหลักการพื้นฐาน เป็นทางแห่งความพ้นทุกข์ของพุทธศาสนาเถรวาท วิทยาศาสตร์จึงควรเป็นเครื่องมือสนับสนุน ไม่ใช่เกณฑ์ชี้ขาดข้อธรรมศาสนา

๗. อภิปรายผลการวิจัย

เหตุผลสนับสนุนผู้วิจัย เสนอไว้ว่า

๑. ธรรมชาติของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมชาติของโลกที่ไม่ได้ผูกขาดว่าต้องเป็นของคนชาติใดชาติหนึ่ง ธรรมชาติของพระพุทธองค์มีลักษณะของความเป็นภาวะวิสัย ไม่ขึ้นกับการรับรู้ใดๆ ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ตถาคตทั้งหลายจะอุบัติหรือไม่ก็ตาม ธาตุ (หลัก) นั้น ก็ยังคงมีอยู่ แต่ธรรมฐิติเป็นธรรมนิยาม คือ หลักอิติปัจจยตา...”^๖ “ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจ ๔ ประการเหล่านี้ เป็นของแท้ อย่างนั้น ไม่คลาดเคลื่อนไปได้ ไม่กลายเป็นอย่างอื่น ฉะนั้น จึงเรียก อริยสัจ”^๗

ข้อความข้างต้นนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบแล้วนำมาแสดงแล้วยังแสดงถึงความเป็นธรรมะของโลก เพราะมีความเป็นสากล เป็นธรรมที่ไม่คลาดเคลื่อนไปตามเจตจำนงของใคร เป็นของกลางๆ ที่จะเป็นต้องอยู่เช่นนั้น ความเป็นสากลไม่ได้มีเพียงเฉพาะในส่วนเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังมี

อยู่ในส่วนของเกณฑ์ตัดสินความจริงที่ปรากฏในหลักกาลามสูตรด้วย

เมธา หริมเทพาธิป ได้แบ่งสาระสำคัญของกาลามสูตรไว้ ๓ ตอน ๑) อย่าเพิ่งเชื่ออะไรง่าย ๆ ๒) ควรเชื่ออย่างมีวิจารณ์ญาณ และ ๓) เชื่ออย่างมีวิจารณ์ญาณแล้วดีอย่างไร

สาระสำคัญในกาลามสูตรตอนที่ ๓ คือ เชื่ออย่างมีวิจารณ์ญาณแล้วดีอย่างไร มาจากเนื้อหาช่วงท้ายของพระสูตร ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง มีสติสัมปชัญญะ มีจิตประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปในทิศทั้งปวงย่อมได้รับความสบายใจหรือความอ่อนใจใน ๔ ประการ คือ

๑) ถ้าปรโลกมีจริง ผลวิบากของการทำดีทำชั่วมีจริง เราย่อมไปสุคติ เมื่อตายแล้ว

๒) ถ้าปรโลกไม่มี ผลวิบากของการทำดีทำชั่วไม่มีจริง เราไม่มีเวร ไม่มีภัย เบียดเบียน ไม่มีทุกข์ เป็นสุขในโลกปัจจุบัน

๓) ถ้าทำบาปแล้ว เป็นบาปจริง เราไม่ได้ทำบาป ไหนเลยทุกข์จะเกิดขึ้นกับเรา เพราะ เราไม่ได้ทำบาป

๔) ถ้าทำบาปแล้ว เป็นบาปจริง (บาปบุญไม่มีจริง) เราไม่ได้ทำบาป ก็ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้ง ๒ ส่วน คือทั้งส่วนตนและผู้อื่น (หรือส่วนรวม)^๘

^๕ กิรติ บุญเจือ, **คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล**, (กรุงเทพมหานคร: เซน ปรี้นติ้ง, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๘.

^๖ ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๖๑/๒๒ - ๒๓.

^๗ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๗๐๗/๔๓๑.

^๘ เมธา หริมเทพาธิป, “เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๗), หน้า ๕๕.

เมื่อพิจารณาจากสาระสำคัญของกาลามสูตรจะพบว่า ความเป็นสากลอยู่ที่การเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้ตรวจสอบความรู้ ข้อมูล ฐานข้อมูล ข้อเท็จจริง ข่าวสาร และคำสอน และไม่ให้อึดติดตัวบุคคล แม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงอนุญาตให้ทำการตรวจสอบ จะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงให้เสรีภาพแก่คนทั่วโลกในการใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยตนเองโดยไม่ผูกขาดความคิดด้วยความยึดมั่นถือมั่น

๒. อรรถกถาจารย์และนักวิชาการพุทธศาสนาใช้วิธีขยายตัวบทโดยอ้างอิงจากตัวบทเดิมเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายต่อการนำไปตีความเท่านั้น

การแปลและแต่งหนังสือเล่มใหม่ๆ ขึ้นมานี้ พุทธโฆสภาจารย์ไม่ได้ตั้งใจแต่งคัมภีร์ขึ้นมาเพื่อเสนอสิ่งใหม่หรือบิดเบือนคำสอนจากตัวบทเดิมให้เป็นอย่างอื่น แต่เป็นเพียงการนำเอาโครงสร้างความสัมพันธ์ภายในตัวบทออกมาเพื่อขยายตัวบทโดยอ้างอิงจากตัวบทเดิม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในยุคร่วมสมัยที่สามารถทำความเข้าใจภาษาที่ถูกใช้ในตัวบท และสามารถอธิบายตัวบทนั้นได้

พระธรรมปิฎกเห็นว่าภาษาสามารถสื่อความหมายในระดับที่ต่างกันได้ในที่นี้พระธรรมปิฎกใช้คำว่า ความรู้ประเภทที่ ๑ และความรู้ประเภทที่ ๒ ซึ่งมีใจความดังนี้

“ความรู้ที่เราเอามาพูดกัน เราเรียนนั้น เราเรียนนี้.. ความรู้อย่างนี้รู้ตามที่อาจารย์มาถ่ายทอด มาสอนมาบรรยายให้ฟังจดกันไปบ้าง จำกันไปบ้าง รู้ว่าอันนี้เขาแปลว่าอย่างไร รู้ว่าอันนี้เป็นความรู้ประเภทที่ ๑ ความรู้ประเภทที่ ๑ นี้ บางทีคนไม่รู้จักแยกจากความรู้ที่แท้จริงก็ทำให้เกิดปัญหา ความรู้อย่าง

นี้เป็นเพียงความรู้ระดับต้น ซึ่งยังไม่สามารถใช้แก้ปัญหาได้จริง ความรู้ประเภทนี้จะเป็นเพียงความรู้ประเภทอุปกรณ เป็นความรู้ประเภทข้อมูลข่าวสารที่รับถ่ายทอดมา

ความรู้ประเภทที่ ๒ คือ เมื่อเรารับถ่ายทอดข้อมูลนั้นมาแล้ว เราเองมีความเข้าใจต่อสิ่งนั้นอย่างไร รู้ข้อมูลที่รับนั้นเขาว่ามาอย่างไร เราก็รู้ได้ตามนั้น เข้าใจ เห็นความหมายหรือสาระของความรู้นั้น อย่างนี้เรียกความรู้เหมือนกัน

ถึงตอนนี้เราจะเป็นตัวของตัวเอง ความรู้ประเภทที่ ๑ เป็นความรู้ของคนอื่น เรารับมาเก็บเอาไว้เหมือนกับของฝาก เราลองสำรวจตัวเอง เรามีความรู้ของคนอื่นมาเก็บใส่ตัวไว้เป็นของฝากหรือเปล่า ถ้าเติมไปด้วยความรู้ประเภทนี้มาก เป็นของเก็บมารวมๆ ไว้เฉยๆ ถ้าได้แค่นี้ก็มีเพียงความรู้ประเภทที่ ๑

ต่อไปอีกขั้นหนึ่ง เรามีความรู้เข้าใจต่อความรู้นั้นอย่างไร ความรู้ที่เข้าใจสาระสำคัญของมัน เข้าใจเหตุผลของมันกับเรื่องราวอื่น อันนี้เป็นความรู้ที่สำคัญ เป็นความรู้ที่เข้ามาเป็นตัวของเรา เป็นความรู้ประเภทที่ ๒”^๙

๓. มรรคเป็นศัพทซึ่งสามารถตีความให้กระจ่างเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้โดยการตีความตามแนวทางของกาดามเมอร์ ทำให้ผู้อ่านตีความเพื่อประยุกต์ใช้ตามความรู้ส่วนตัว และยอมรับให้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนเท่านั้น ไม่ใช่การตีความเพื่อเผยแพร่

^๙ พระธรรมปิฎก, การสื่อภาษาเพื่อเข้าถึงสังขาร, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๔๒-๔๔.

อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น

กาดาเมอร์มีทรรศนะว่า ภาษาเป็นมุมมองเกี่ยวกับโลก (view of the world) กล่าวคือ ภาษาไม่ได้เป็นอิสระจากโลกที่มนุษย์รับรู้ ภาษาเกิดขึ้นจากทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อโลกในฐานะที่มนุษย์เป็น “การดำรงอยู่ในโลก” (being-in-the-world) ภาษาจึงเกิดขึ้นเพื่ออธิบายโลกที่มนุษย์รับรู้^{๑๐}

กาดาเมอร์จึงยึดกระแสพหุนิยม (pluralism) คือ เรื่องเดียวกันตีความได้หลายอย่างตามมุมมองหรือบริบททางวัฒนธรรม เราจึงควรแลกเปลี่ยนแบ่งปันทรรศนะแก่กันโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ ซึ่งก็ต่อจู่จักหลักการตีความเพื่อให้บรรลุ “การผสมผสานขอบฟ้า” (fusion of horizons)^{๑๑}

กาดาเมอร์เห็นว่าคำทุกคำในภาษามีการเพิ่มขึ้นอยู่ภายใน กล่าวคือ คำทุกคำจะมีความสัมพันธ์กับองค์รวมทั้งหมดของภาษา (the whole of language) ซึ่งภาษาก็จะขึ้นอยู่กับองค์รวมทั้งหมดของมุมมองเกี่ยวกับโลก (the whole of the view of the world) ของมนุษย์ด้วย ดังนั้น การพูดของมนุษย์ทุกครั้งแม้จะเป็นเพียงการพูดที่จำกัดด้วยถ้อยคำที่กล่าวถึง แต่การพูดนั้นก็ยังคงดึงเอาความหมายทั้งหมดของภาษาออกมาด้วย แต่จะไม่สามารถแสดงออกมาได้ทั้งหมด เพราะ

^{๑๐} Hans Georg Gadamer, *Truth and Method*, (London: Sheed and Ward, 1979), pp. 401-402.

^{๑๑} กীরติ บุญเจือ, *อรรถปริวรรต คู่เวรคู่กรรม ปรัชญาหลังนวยุค*, (กรุงเทพฯ: มหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๔๘.

การจำกัดของคำในการพูดนั้น ดังนั้น กาดาเมอร์เห็นว่าการพูดของมนุษย์จึงจำกัดในแง่ที่การพูดยังมีความหมายที่ไม่สิ้นสุดซึ่งจะต้องถูกตีความออกมา^{๑๒} นอกจากนั้น การมีทัศนคติเดิม (prejudice)^{๑๓} ที่มีมาก่อนการอ่านของผู้อ่านก็เป็นเงื่อนไขจำเป็นของการเข้าใจในการตีความตัวบทด้วย ทัศนคติเดิมที่มีมาก่อนของผู้อ่านตัวบทนี้ตรงกับคำว่า “สังขาร” ในพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ ทิฏฐิและปัญญา เพราะเป็นความเห็นหรือความเข้าใจที่ผู้อ่านมีอยู่ก่อนการอ่านตัวบทและกำหนดความเข้าใจที่ได้จากการอ่านตัวบทของผู้อ่าน^{๑๔}

ด้วยเหตุนี้ การตีความมรรค ๘ ให้กระจ่างเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงต้องพยายามเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามขอบฟ้าของตน แม้ว่ามรรคมืองค์ ๘ เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ในอดีต (สมัยพุทธกาล) แต่การจะเข้าใจอดีตด้วยขอบฟ้าปัจจุบันของตนสิ่งที่ใช้เป็นแบบฝึกหัดตีความกันมากที่สุดคือ ตัวบท (text) ซึ่งผู้แต่ง (author) สิ่งอดีตได้ทิ้งไว้ให้ ซึ่งก็คือ มรรคมืองค์ ๘ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั่นเอง หลักการก็คือ “เราใช้ความหมาย

^{๑๒} Hans Georg Gadamer, *Truth and Method*, Op. cit., pp. 415-416.

^{๑๓} คำว่า “prejudice” โดยทั่วไปมักถูกเข้าใจว่ามีความหมายในแง่ลบ เช่น หมายถึง อคติ เป็นต้น แต่กาดาเมอร์ใช้คำๆ นี้โดยหมายถึงความเห็นที่มีอยู่เดิมหรือมีมาก่อน (pre-judice) ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งแง่บวกหรือแง่ลบ มิได้หมายถึงความหมายในแง่ลบแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

^{๑๔} Hans Georg Gadamer, *Truth and Method*, Op. cit., pp. 235-341.

ส่วนย่อยช่วยตีความความหมายส่วนรวม และความหมายจากการตีความส่วนรวมช่วยการตีความส่วนย่อย”^{๑๕} กล่าวคือ อย่านไปหวังว่าอ่านตัวบทเรื่องมรรคมีองค์ ๘ ครั้งเดียวจะเข้าใจหมด ทางที่ควรปฏิบัติก็คือ เมื่อสนใจจะอ่านตัวบทใดก็ตามให้ทะลุอ่านไป แต่ส่วนที่เกี่ยวกับมรรคมีองค์ ๘ นั้น เข้าใจได้แค่ไหนก็พอใจแค่นั้นเป็นส่วนๆ ไป เมื่ออ่านจบจึงเข้าใจส่วนรวมโดยอาศัยส่วนย่อยๆ ที่อ่านมาแล้วปะติดปะต่อกันเข้า ครั้นเข้าใจส่วนรวมแล้ว หากกลับมาอ่านส่วนใดเป็นคำรบที่สองจะเข้าใจดีกว่าเดิม เพราะได้ความเข้าใจส่วนรวมมาช่วยตีความส่วนย่อย และส่วนย่อยใดก็ตามที่เข้าใจดีขึ้นก็จะช่วยเข้าใจความหมายของส่วนรวมดีขึ้นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ อย่างไม่จบสิ้น ยิ่งอ่านก็ยิ่งเข้าใจดีขึ้นเรื่อยๆ เรียกว่าวงจรตีความ (hermeneutical cycle)

ดิธาย กล่าวไว้ว่า “ความเข้าใจของมนุษย์ยังมีสิทธิ์ก้าวหน้าเรื่อยไปแต่ไม่มีวันสมบูรณ์”^{๑๖} การตีความมรรคมีองค์ ๘ ก็เช่นกัน แม้เราจะเข้าใจได้ดีสักเพียงใดแต่ก็ไม่มีวันสมบูรณ์ เพราะความเป็นจริง (reality) เป็นสิ่งที่แต่ละคนเข้าถึงได้เพียงส่วนหนึ่งตามขอบฟ้าของตนเอง แต่ละคนจึงอาจขยายขอบฟ้าของตนได้ด้วยการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันความรู้แก่กันและกัน ยิ่งให้ก็ยิ่งขยายขอบฟ้าของตนให้กว้างขวางขึ้นเรื่อยๆ

^{๑๕} Stanley Grenz, *A Primer on Postmodernism*. (Cambridge: William Eerdmans, 1996), p. 101

^{๑๖} Wilhelm Dilthey, *Selected Writing*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1976), p. 259

แนวทางดังกล่าวนี้เป็นแนวทางที่ต้องการสร้างการยอมรับให้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนเท่านั้น ไม่ใช่การตีความเพื่อเผยแพร่ อย่างไรก็ตาม การตีความดังกล่าวก็ไม่ได้มีเจตนาที่ต้องการตีความให้ตัวบทผิดเพี้ยนหรือเกิดสัทธรรมปฏิรูปแต่อย่างใด เป็นเพียงการใช้ภาษาเพื่อสื่อความต้องการ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ความรู้ของผู้พูดไปยังผู้ฟังเพื่อแลกเปลี่ยนกันและกันเท่านั้น ดังที่พระธรรมปิฎก กล่าวไว้ว่า “คนเราใช้ภาษาเป็นเครื่องมือบอกความต้องการ แสดงความประสงค์ บรรยายความรู้สึก และถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ หรือแสดง ความประสงค์ ความต้องการ”^{๑๗} นอกจากนี้ ยังถือเป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น คือ เพราะภาษาบาลีจะถูกแปล ขยาย และตีความให้เข้าถึงทุกกลุ่มที่หลากหลายในสังคมปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ที่ชอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ จะได้รับอิสระในการตีความโดยไม่ยึดติดตัวบท เพราะพุทธศาสนาเองก็ปฏิเสธการอ้างตัวบท ตำรา หรือแม้แต่พระไตรปิฎกว่าเป็นสิ่งที่เพียงพอต่อการยึดถือว่าถูกต้อง ซึ่งปรากฏในกาลามสูตร (มาปิฎกสัมปทานน) เพียงแต่การตีความจะต้องไม่ขัดกับหลักการพื้นฐานของพระธรรมวินัย ผู้ตีความเองก็ต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้อง ดังที่พระธรรมปิฎก กล่าวไว้ว่า

“แม้พระพุทธศาสนา จะให้อิสรภาพในการตีความมาก ก็ต้องเข้าใจว่าการตีความอย่างอิสระนั้น ไม่ใช่เป็นการตีความตามใจชอบ การตีความแม้ที่เป็นอิสระก็มีหลัก

^{๑๗} พระธรรมปิฎก, *การสื่อภาษาเพื่อเข้าถึงสังฆธรรม*, อ้างแล้ว, หน้า ๒.

คืออยู่ในขอบเขตของหลักสำคัญ ๒ ประการ ๑) ผู้ตีความเข้าใจถ้อยคำถูกต้อง... ๒) การตีความจะต้องไม่ขัดกับหลักการพื้นฐานของพระธรรมวินัย...”^{๑๘}

กล่าวโดยสรุป มรรคเป็นศัพท์ซึ่งสามารถตีความให้กระจ่างเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ด้วยการที่แต่ละความนึกคิดนำความสร้างสรรค์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หากเห็นว่าสิ่งที่ตนสร้างสรรค์นั้นไม่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็พร้อมที่จะปรับตัวเพื่อประสานการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดการแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง โดยให้ถือว่าจุดร่วมเป็นสิ่งที่แต่ละคนจะนำไปปฏิบัติร่วมกัน ส่วนจุดต่างให้ถือว่าเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย ทั้งจุดร่วมและจุดต่างจะถูกต่อยอดพัฒนาไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต หากเห็นว่าส่วนใดยังต้องการขยายเพิ่มเติมก็ใช้พลังแสวงหาเพื่อหาสิ่งที่ขาดหายมาเพิ่มเติมให้เกิดความพอเพียงต่อการนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละคน

๘. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การตีความมรรคมืองค์แปดตามหลักปรัชญาหลังนวยุค: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน” พบว่า มรรคมืองค์ ๘ มีประโยชน์ต่อการนำไปตีความสิ่งต่าง ๆ ได้ครบทุกกระบวนการทั้งยังสามารถเข้ากันได้ดีกับกระบวนการหลังนวยุคสายกลาง ซึ่งเป็นกระบวนการทาง

ปรัชญาที่ทันสมัยที่สุดในเวลานี้ ดังนั้น จึงควรมีการนำไปวิเคราะห์ วิจัย และวิธานหรือต่อยอดองค์ความรู้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรเสนอให้ผู้สนใจได้ศึกษาการตีความหลักธรรมอื่นๆ ตามหลักปรัชญาหลังนวยุคด้วยการวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงส่วนต่างๆ ของหลักธรรมนั้นให้ละเอียดที่สุด และวิจัยให้เห็นคุณและโทษเมื่อนำไปปฏิบัติตามกระบวนการที่แตกต่างกัน จากนั้นเสนอการประยุกต์ใช้ด้วยกระบวนการหลังนวยุคสายกลางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

^{๑๘} พระธรรมปิฎก, เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิวัตร (รวมทั้งบทความพิเศษและบทพิสูจน์). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๓), หน้า ๔๙-๕๑.

บรรณานุกรม

- Dilthey, W. **Selected Writing**. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- Gadamer, Hans-Georg. **Truth and Method**. London: Sheed and Ward, 1979.
- Grenz, Stanley. **A Primer on Postmodernism**. Cambridge: William Eerdmans, 1996.
- Halfpenny, P. **Positivism and sociology : explaining social life**. London: George Allen & Unwin, 1982.
- การศาสนา, กรม. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๕.
- กীরติ บุญเจือ. **อรรถปริวรรต คู่เวรคู่กรรม ปรัชญาหลังนวยุค**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- _____ . **คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล**. กรุงเทพมหานคร: เซน ปรีนติ้ง, ๒๕๕๑.
- พระธรรมปิฎก. **การสื่อภาษาเพื่อเข้าถึงสังฆธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๙.
- _____ . **เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิธิกซ์ (รวมทั้งบทความพิเศษและบทพิสูจน์)**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๓.
- เมธา หริมเทพาธิป. **เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๗.

